

ВОДА, ВАТРА, ПОЕЗИЈА!

Бошко Сувајџић, *Сонети. Вајре*, „Чигоја”, Београд 2013

„Постоји само једна таква фундаментална тема из које, чини ми се, извире цела светска поезија”, говорио је Иван. В. Лалић; „Та тема уписана је у сазвежђе речи *љубав – смрт – време*.” Из тог непресушног језгра, на које може да се „сведе све, сви аспекти боравка и трајања човека о којима говори поезија”, извире нова песничка књига Бошка Сувајџића, *Сонети. Вајре* („Пут круга”, 1997; „Харманлија”, 2002). У питању је инспирација свеколике светске поезије од најранијег певања до данашњих дана, и безбројне нијансе и варијације човековог боравка „овде” и бивствовања под сунцем, у времену, у дубоким понорима литературе, или у просторима „изван сваког зла”. У тим варљивим оквирима који се дотичу стварног и ирационалног, историјског и митског, личног и колективног, Сувајџић у свом песничком поступку посеже за укрштањем личног усуда и историјске трагичности, видећи у том амалгаму пламен који обнавља певање кроз љубав, или памћење. Песма постаје *архејско време које се овајлођује у конкретном искуству* и својеврсно путовање кроз историју, литературу, кроз лавиринт сопствених значења. „Растеш, окружујеш васељену. Обилазиш Киркина острва. /... / Испред тебе је пут. / Горњи је водио у висине, / Доњи се завлачи у пукотине мора” – стоји већ у првој песми ове збирке која чаролију пута и путовања истиче као идеал песничког субјекта у тежњи да што *истинијије изрази себе*.

Управо хронотоп путовања, који повезује пет циклуса књиге, „Узрастање ватре”, „На вест о мајчиној смрти”, „Слово о Кнезу”, „Сонети за Јовану”, „Рукопис места”, симболички је исказан у последњем циклусу: „Речи у огледалу”. У питању је слив речи, одраз њихов у огледалу, али тек пошто су пропуштене кроз природну и њима својствену дубину, појављују се на другој страни сабране опет у једну реч, и то ону из и од које се почело, али у новом значењу. Прва је рођење, друга, у истом облику, исто написана, означава крај путовања: смрт (ту „ретку болест”). Реч је била на почетку, реч је и на крају. Све о чему песник пева „догодило” се у речима, у језику, у поезији, испољено кроз ритам који је у дослуху са општим билом и ритмом космоса. Догодило се у оквирима песничке форме и имагинације, у сфери дубоког понирања и успона, од скривених небеских пукотина до пукотина у мору, у оквирима *сонета и вајре*. Није реч о пукој вербалној игри. Речи протичу кроз живот као жива вода, а с друге стране, живот протиче кроз речи. Прва реч је извор, последња ушће, али животно-речни ток доноси безброј трансформација, тумачења, питања, остварујући густу испреплетену мрежу која

се геометријском прогресијом шири и расте како путовање одмиче, попут раста свемира, његовог тамног и светлог дела. „Растеш, окружујеш васелену”, вели песник, „растеш изван свог погледа”.

Реч, дакле, путује кроз сопствену утробу, од себе ка себи, ка неком свом другом облику, кроз пламен сонетског прочишћења. Тај пут је састављен од препрека споља и изнутра, видљивих и невидљивих, осветљених пламеним језичцима и ватром у нама, или скривених у тами. Уводна песма „Ватре” – „које су за нас зготовљене, или за неког надолазећег бога” – које се „разгоревају у нама, подстакнутим крвљу и ратовима”, открива да се кроз „узрастање ватре”, при чијем се одсају виде „поворке оностраних бића” (мртваци и звери), *ћућује* до „места раздешења”, „страшног сусрета”. То је путовање „кроз огромне реке огњене”, до „клеветника” који су се лажно заклињали на крст, и који искушавају паклене муке, кроз историју, кроз поезију, кроз сопствено памћење које обухвата неслућена сазнања, којих човек није свестан али песма јесте, ако је певање аутентично. То је путовање кроз живот и смрт, у коме песник, привезан за катарку брода, у страсној жељи да чује или открије тајну магичног зова, љубави и игре са језиком, прихвата ту позицију, условљавајући је само једном ствари, да му се омогући да *чује* и пева, онако како доживљава, гледа, промишља све изазове у које се упушта и све изазове у које га баца живот. У другом плану је његова покретачка жеља да види, сазна, протумачи, објасни... „Обилажење Киркиних острва” указује на двојност песме, на сунчану варљивост и варљивост пламена ватре. „Путујеш под туђим именом”, вели песник, са јасном асоцијацијом на *Ника* из „Одисеје”, и његово *искусство вајере*, на којој ће усијати дрвени шиљак којим ће Киклопу узети вид. Кирка се симболички исказује у сопственој зачараности у којој се огледају многобројни ликови песничког субјекта. „На колико си се слојева раслојио у себи?” пита се он, свестан и своје везаности за катарку неког имагинарног брода који на дневној светлости превози до *друге обале*, кроз време, историју, ватру и воду, кроз поезију, захваљујући којој се могу избећи Киркина острва, али не може њена магична моћ. Нагонско и митско су последица Киркиних чаролија. Лик и обличје се мењају, али мисао остаје људска, и патња остаје људска, и сан да ће се једном ослободити тог обличја у коме се затекао у Киркиној шпиљи, и доспети тамо „где је све свитање, а није се ни смрачило”. Све је то, на крају, путовање кроз сопствени живот, онај запамћен и проживљен и оне многобројне које се изједначавају са нестајањем иако су управо у времену утиснути „трагови” њиховог присуства. И кроз смрт драгих бића, писањем. Кроз сунчане пределе и кроз паклене меридијане, кроз ватру што отвара пут обнављања, које се огледа у сонетској инвокацији. То не једном истиче песник, који управо у најризичнијој теми смрти драгих бића достиже импресивне песничке узлете. Сувајцићеви најснажнији симболи, Вода и Ватра, имају смисао

прочишћења и моћ стваралачког обожења, које се огледа у писању. И кад се песник обраћа ОЦУ, не обраћа се само своме оцу, нити само Оцу Господу, него Обојици, загладан у своје ДЕЛО.

По томе је нарочито карактеристична поема „Узрастање ватре” у којој путник „разапетник” призива аутентичност певања као образац постојања. Ватра не сагорева – ватра рађа. „Творац и дело створено у теби се једначе”, стоји у једној песми. Творац стихова мора да оствари слику према којој је *сiтворен*, што значи да настави дело стварања уз сумњу која рађа сумњу исказану кроз реторичко питање у разговору са Оцем: „Писањем, шта ми се твоје даје / Оче а шта одузима?” „Јовански сати” указују на женски принцип као принцип савршенства којим се мери време и трајање Песме.

У својој унутрашњој структури Сувајџићеви сонети-ватре су у непрекидном стварању слика и ритмичких облика прожетих јарким бојама снажних проживљавања. Ти импулси своју пуноћу доживљавају, као што је већ у називу збирке сугерисано, у строгој сонетској форми кроз коју, опет, попут пламених језичака, пробијају стихови који се отимају сонетским оквирима.

Двојна природа песме исказује се као привезаност за катарку, симболички исказану као живот сам, и дух који слободно путује призован или ношен песмом. Та њена двојна природа исказана је кроз антагонизам воде и ватре, два укрштена елемента који не могу један без другог, а њихово укрштање води до историје без које нема песме, као што без песме нема ни историје, оног почетка оваплоћеног у Речи.

Откровењске визије су трагичне и болне, и тичу се драгих бића, смрти мајке и оца, али и историјског усуда у коме песник види супстанцијалну честицу личног. Такав је циклус „Слово о кнезу Лазару” које ће свакако бити уврштено у ниску чувених *слова* Кнезу и његовом подвигу, од оних средњовековних до данашњих. Слово је језичком метафориком и игром доведено до Лазара који васкрсава, позван руком и гласом Исуса, који и приноси, и васкрсава, и чува и дарује. Својеврсни палимпсест, који у доњем слоју има „Натпис на мраморном стубу на Косову” депота Стефана Лазаревића, на који се песник позива, у опису боја, витезова и самог Лазара. Јеванђеоски Лазар је Лазар Кнез. Библијски Лазар устаје и кроз Лазара у песми. У песниковој визији Лазар који устаје из мртвих у *Јеванђељу њо Маџеју* постаје Лазар који устаје из небеског сопства. Слово о њему је слово о Писму и стварању која имају смисао завештања: „У расејању, као нерођене ће нас водити / писмо”. И то би могла бити супстанцијална порука ове књиге песама, поента која у себи спаја све путеве који *крећу* из песникове лобање.

С времена на време појаве се збирке које снагом певања, и зашто не рећи, које својом укупном вредношћу, оставе дубок отисак у времену, некад и мимо званичне критике или поетских тенденција и канона.

Таква је ова збирка Бошка Сувајџића, угледног професора Филолошког факултета који једнаку пажњу посвећује свом научном, професорском раду и свом поетском дару. Крајем седамдесетих, осамдесетих и у првој половини деведесетих објављиване су књиге песама готово равноправно са књигама прозе. Данас је ситуација измењена. Можда *поезију сви њишу* али је мало ко објављује. Отуда је издавач који у свом програму негује добру трајну књигу, поезију или ону која не спада у тренутне хитове и трендове него поседује културолошку, уметничку и историјску вредност, какав је „Чигоја”, попут благе кише у сушна времена. Збирка *Сонети. Вајре*, објављена је на радост оних који цене добру поезију.

Рајџомир ДАМЈАНОВИЋ